

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Kultur-Språk-Media

Uppsats
15 hp

Att emellanåt läsa med glädje
En studie av ovilliga läsare i mellanåren

To occasionally read with pleasure
A study of reluctant readers in upper elementary school

Anna Cesar-Reiderstad

Sammanfattning

Under mina snart tjugo år som lärare, då jag främst arbetet med elever i mellanåren, har jag mött ovilliga läsare som trots allt ibland hittar böcker som de med glädje läser. Syftet med denna undersökning är att finna positiva faktorer till att dessa elever läser och att ta hjälp av dessa för att bygga upp goda läsmiljöer för alla elever. Tidigare forskning visar att litteraturläsning under mellanåren ofta är en enskild angelägenhet och att skolan inte tar till vara på den kunskap och det intresse eleverna har med sig om andra textvärldar. Jag har använt mig av en kvalitativ undersökning där elever i två klasser har svarat på enkäter kring läsning. Därefter intervjuade jag sex av eleverna, som jag betecknar som ovana eller ovilliga läsare. Resultatet av undersökningen visar att dessa bar med sig positiva läsupplevelser men att de behöver stöd i sin fortsatta läsutveckling.

Nyckelord: läsglädje, läsning, mellanåren, ovilliga läsare, skönlitteratur

Innehållförteckning

	Sida
Sammanfattning	2
Innehållsförteckning	3
1 Inledning	5
Bakgrund	5
Syfte	6
Frågeställningar	6
2 Tidigare forskning	6
Pojkars och flickors läsning	6
Skönlitteratur i skolan....	7
....och på fritiden	8
3 Teoretiskt perspektiv	9
Litterära föreställningsvärldar – Langer	9
Läsarens och textens repertoarer – McCormick	10
4 Begreppsdefinitioner	11
Bokslukare, slukaråldern	11
Elever med utländsk bakgrund	12
4 Tillvägagångssätt	12
Val av metod	12
Urval	13
Etiska överväganden	13
Reliabilitet och validitet	14
Genomförande	14
Bortfall	16
5 Redovisning av insamlat material	17
Redovisning av enkäter	17
Redovisning av intervjuer	19
Tony	20
Ali	21
Johan	22
Maryam	23
Jerry	24

Kim	25
6 Analys av resultatet	25
Jag – en bokläsare?	26
Att välja bok	26
En bra bok	27
Goda läsminnen	28
7 Slutdiskussion	29
Referenslista	31
Bilagor	32
Bilaga 1: Brev till vårdnadshavare inför enkätundersökning	
Bilaga 2: Enkät till elever	
Bilaga 3: Brev till vårdnadshavare inför intervjuer	
Bilaga 4: Intervjuguide	
Intervjuer	32
Litteraturlista, elevintervjuer	32

1 Inledning

Bakgrund

De senaste åren har det kommit flera rapporter om att svenska elevers läsförmåga har blivit allt sämre. Enligt Skolverkets rapport *PIRLS 2006 - Läsförmågan hos elever i årskurs 4* (2007), så har det under de senaste fem åren skett en tillbakagång i läsförmågan hos elever i årskurs 4. Rapporten grundar sig på den internationella undersökningen PIRLS (Progress in International Reading Literacy Studies) som genomfördes i Sverige år 2001 och 2006. Rapporten visar även tydliga skillnader i läsförmågan mellan infödda elever och elever med utländsk bakgrund och mellan pojkar och flickor. I *Nationell utvärdering av grundskolan 2003 – huvudrapport svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och undersökningen i åk 5* (2004) och i den ännu ej slutpublicerade *Förändringar i läskompetens under 30 år: En internationell jämförelse* av Monica Rosén (2011) framkommer det att läsförmågan hos svenska elever ha sjunkit från tidigt 1990-tal och framåt.

I den efterföljande *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006* av Skolverket (2010) så tar man bland annat upp att de elever som har en positiv inställning till läsning och som säger att de läser mycket ofta för nöjes skull, generellt når ett betydligt högre resultat på läsproven. Analysen slår även fast att ”det finns således en utvecklingspotential i alla elevers läsförmåga och det är skolans uppgift att ge systematiskt och strukturerat stöd för vidareutveckling av den (s.9)”.

Under mina snart 20 år som lärare då jag främst har arbetat med elever i skolår 4-6, även kallat grundskolans mellanår, har jag mött flera elever som inte är speciellt intresserade av att läsa böcker. Dessa elever har inga specifika läs- eller skrivsvårigheter, deras läsförmåga är ganska god men de kommer inte vidare i sin läsutveckling. Lässtunderna i skolan utnyttjas gärna till något annat än att läsa och när de öppnar en bok så är det ganska motvilligt. En del läser som pliktskyldigast men utan att någon riktig läsglädje infinner sig. Under utvecklingssamtalen så framgår det att läsning inte heller är någon favoritsysselsättning på fritiden och föräldrarna berättar att det ofta blir strid om de lässtunder som skolan har gett i hemläxa. Det jag dock har lagt märke till är att dessa elever ofta har en favoritbok. De läser gärna om denna bok och de

letar aktivt efter andra böcker i samma serie eller av samma författare. Om de ska få möjlighet att komma vidare i sin läsutveckling, så måste vi som arbetar inom skolan stötta dem att få positiva läsupplevelser och bygga vidare på dem.

Syfte

Genom min undersökning vill jag undersöka vad som kan påverka eleverna positivt i deras litteraturläsning och orsaker till att de med glädje öppnar en bok. Om några av dessa faktorer kan identifieras, tror jag att skolan kan få ökade möjligheter att ta vara på det positiva inom läsning och skapa goda läsmiljöer för alla elever.

Frågeställningar

- Hur väljer eleverna de böcker de vill läsa?
- Vad väljer de att läsa och varför väljer de att läsa just dessa böcker?
- Hur ser eleverna på sig själva som läsare i skolan och på fritiden?
- Vad är det som gör att de tycker om att läsa vissa böcker och vad har de för goda läsminnen?

2 Tidigare forskning

I min litteraturgenomgång tar jag upp valda delar av tidigare forskning, som jag tycker är relevanta för min undersökning. Jag har främst koncentrerat mig på forskning kring elever i 10-13års åldern, även kallat grundskolans mellanår eller mellanstadium, och deras läsning av skönlitteratur.

Pojkars och flickors läsning

Elaine Millard (1997) visar i sin undersökning *Differently literate* att pojkars och flickors attityder och intresse för läsning och skrivning skiljer sig åt och att dessa skillnader ökar när eleverna kommer upp i mellanåren. Millard har bland annat jämfört pojkars och flickors läsvanor, bokval och andra källor för berättande, som tidningar, tv och dataspel. Flickorna lade generellt ned mycket tid på läsning medan pojkar spenderade mer tid på dataspel och dylikt, något som Millard konstaterar ger kunskap om en annan, ofta avancerad, läsning som även den leder till läsutveckling. Även valet av skönlitterära böcker skiljer sig åt utifrån kön. Pojkar är främst intresserade av böcker med spänning och äventyr medan flickor föredrar böcker som tar upp relationer och

känslor. Millard menar att skolan ofta inte tar vara på pojkarnas kunskaper och intressen, vilket kan vara en av anledningarna till att pojkar når sämre resultat än flickor i skolan.

Precis som Millard diskuterar Gunilla Molloy (2007) i boken *När pojkar läser och skriver* frågan varför så många pojkar tycker det är tråkigt att läsa skönlitteratur. En av hennes slutsatser är att pojkar visst läser, bara inte i skolan. De behärskar istället andra textvärldar inom områden som vanligtvis inte premieras inom skola. En av anledningarna till att pojkar inte läser skönlitteratur i lika hög grad som flickor är, enligt Molloy, att färre pojkar ser sina pappor läsa skönlitteratur och därmed saknar de manliga förebilder inom litteraturläsning.

Skönlitteratur i skolan...

Annette Ewald (2007) skriver i sin avhandling *Läskulturer – Lärare, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår* att de flesta elever i 10-13 års ålder har kommit så långt i sin lästekniska utveckling att de klarar av att, jämfört med tidigare år, läsa stora mängder texter. Många elever läser även ett stort antal böcker under dessa år, som ofta även kallas bokslukaråldern. Ewald menar att det under dessa år finns goda möjligheter att bygga starka läsmiljöer som är gynnsamma för elevernas fortsatta läsutveckling. Resultatet i Ewalds undersökning visar att elevernas litteraturläsning främst är en enskild angelägenhet utan reflektion kring det lästa eller koppling till andra skolämnen. Även om det förekommer läsprojekt och dylikt på de fyra skolor Ewald undersöker, så leder dessa oftast endast till mer kvantitativ läsning, där främst de elever som redan är aktiva läsare gynnas. Elever med bristande läsintresse kommer däremot inte vidare utan läser så lite som möjligt inom begränsade genrer. Även Millard (1997) och Molloy (2007) menar, utifrån sina undersökningar, att skolan måste ta vara på både pojkars och flickors intressen och aktivt arbeta för att få med sig alla elever. Det betyder även att skolan måste ta in andra textvärldar än skönlitteratur i sin undervisning.

I antologin *Modig och stark – eller ligga lågt* redovisar Lars Brink (2005), i kapitlet "Välja bok. Läspreferenser hos en grupp barn under år 1-3 och år 6", elevernas deltagande i boksamtal. Det är främst flickorna som är positiva till att tala med andra om vad de har läst. Pojkarna tar däremot upp att det är bra att ha boksamtal för då känner de sig mer tvingade att läsa, något som de annars inte gör. De ser det mer som

något nyttigt att ha med sig. Precis som Millard (1997) skriver Brink (2005) att även om eleverna läser samma bok så tar de upp olika saker under samtalen. Pojkarna är mer inriktade på handling medan flickor oftare tar upp frågor kring etik. Samtidigt visar Brink att de olika böckernas innehåll påverkar elevernas tankar och frågor, oavsett kön, och att det är svårt att göra generaliseringar.

Lars-Göran Malmgren (1997) har i *Åtta läsare på mellanstadiet* följt åtta elevers reaktioner på den tematiska litteraturundervisning de möter i skolan. Malmgren menar att eleverna främst läser för att uppleva spänning och för att kunna identifiera sig med rollfigurerna i böckerna. Att använda sig av tematisk litteraturundervisning, där eleverna gemensamt läser och bearbetar texter, utvecklar enligt Malmgren även deras tänkande kring och tolkande av den litteratur de läser och att detta är en väg att utveckla elevernas litterära socialisation.

...och på fritiden

Endast en av pojkarna, som deltog i Millards (1997) undersökning, såg sig själv som storläsare på fritiden, det vill säga att han läste så ofta han fick möjlighet, mot 13 procent av flickorna. Däremot var det 62 procent av pojkarna som bara läste vid enstaka tillfällen på fritiden mot 22 procent av flickorna. Även när Millard frågade var eleverna förlade sitt läsande så dominerade läsandet i skolan för pojkarna medan flickorna lade mer av sin tid för läsning i hemmet.

I artikeln *Book reading in Leisure time: Long term changes in young people's book reading habits* ställer Ulla Johnsson-Smaragdi & Annelis Jönsson (2006) frågor om barn och vuxnas läsning har förändrats under de senaste 25 åren och om tv och annan media tar tid från litteraturläsning. Johnsson-Smaragdi och Jönsson konstaterar att under de tjugosex år som undersökningen har gjorts så har andelen av dem som aldrig läser, främst tonårspojkar ur lägre socioekonomiska grupper, ökat. Klyftan mellan icke-läsare och läsare har alltså ökat över tid. Samtidigt så ägnar de som läser skönlitteratur, främst flickor oavsett socioekonomisk grupp, mer tid åt detta. Johnsson-Smaragdi & Jönsson hittar i sin undersökning inget samband som stödjer tesen att barn och ungdom ersatt bokläsning med annan media, som tv och dataspel. Snarare har den tid de sammanlagt lägger på mediakonsumtion av olika slag ökat. Däremot finns det samband mellan att de

som inte läser böcker lägger ned mycket tid på tv-tittande, medan de som inte tittar mycket tv läser böcker i större utsträckning.

3 Teoretiskt perspektiv

För att besvara min frågeställning så vill jag främst ta fram det positiva kring litteraturläsning som jag kan finna i min undersökning. Jag har valt att använda mig av Judith A. Langers (2005) teori om litterära föreställningsvärldar och Kathleen McCormicks (1994) litterära receptionsteori för att i min analys få tolkningsramar om vad det är som gör att ovilliga läsare ibland hittar böcker de tycker om och läser med glädje.

Litterära föreställningsvärldar - Langer

Judith A. Langer (2005) skriver i *Litterära föreställningsvärldar* att litteratur ger oss tillfälle att både utforska oss själva och andra. Den ger oss nya erfarenheter och möjlighet att definiera och omdefiniera både oss själva och världen runt omkring. Dessa erfarenheter bidrar med olika perspektiv och är både objektiva, där vi jämför och analyserar sakligt och logiskt, och subjektiva, där vi letar efter betydelse och innebörd inne i oss själva utifrån tidigare kunskaper och upplevelser. Langer poängterar att litterär förståelse hjälper oss i vår personliga, sociala och intellektuella utveckling och jag använder mig av hennes teori för att tolka om de ovilliga eller ovana läsare jag har intervjuat använder sig av de fyra faserna i sin läsning.

Langer definierar en litterär föreställningsvärld som en personlig värld, påverkad av våra tidigare personliga och kulturella erfarenheter, och den relation vi bygger upp med en text under läsning. En föreställningsvärld är en oavslutad process som visserligen kan ta pauser men som fortsätter förändras. Det finns inte heller någon färdig förståelse att hämta ur en text utan denna byggs upp och bearbetas av läsaren under läsningen, utifrån egna erfarenheter och kunskaper.

Langer tar upp fyra föreställningsvärldar som innehåller olika faser i läsarens förhållningssätt till texten:

Fas 1: Att vara utanför och kliva in i en föreställningsvärld.

Läsaren orienterar sig i texten, bekantar sig med innehållet och samlar fakta för att förstå vad den handlar om.

Fas 2: Att vara i texten och röra sig genom en föreställningsvärld.

Läsaren försöker förstå texten genom att använda sig av egna kunskaper och erfarenheter och av textens innehåll. Läsaren funderar över motiv, känslor och relationer i texten och försöker få svar på sina frågor om handlingen.

Fas 3: Att stiga ut och tänka över det man vet.

Läsaren återkopplar och jämför textens tankar och idéer med sina egna erfarenheter och kunskaper. Denna fas får läsaren att fundera på och reflektera över egna livsfrågor utifrån den lästa texten.

Fas 4: Att stiga ut och objektifiera upplevelsen.

Läsaren tar i denna fas ett steg tillbaka och överblickar den lästa texten. Läsaren analyserar texten utifrån olika perspektiv och jämför med liknande texter.

Läsaren använder sig av de fyra faserna för att skapa sammanhang och mening i sin läsning av texter. Faserna används inte linjärt utan de kan dyka upp flera gånger under läsningen. För att nå till den djupare förståelse som finns i fas 3 och 4 menar Langer att det inte räcker med att enbart läsa texter utan texterna behöver bearbetas och tolkas vidare, till exempel genom skrivande och samtal om det lästa.

Läsarens och textens repertoarer - McCormick

Kathleen McCormick (1994) har i *The Culture of Reading and the Teaching of English* utvecklat en litterär receptionsmodell där hon ser läsning i ett socialt och kulturellt sammanhang utifrån läsaren och texten. Både läsare och text påverkar läsprocessen och de påverkas i sin tur av bakomliggande ideologiska mönster. McCormick menar att varje samhälle eller grupp bär med sig ett visst ideologiskt mönster med föreställningar och värderingar kring livsstil, religion, politik med mera. Oftast är dessa ideologier både självklara och omedvetna för dess bärare. Dessa rådande ideologier finns både i texter och hos läsare men märks och ifrågasätts först då olika ideologier krockar, till exempel när en läsare läser en text från en annan tid eller plats.

I denna modell utgår McCormick från att både text och läsare är ägare av en *allmän* och en *litterär repertoar*. Läsarens allmänna repertoar utgörs av värderingar och attityder kring exempelvis människosyn, livsstil och religion. Denna repertoar ändras hela tiden på grund av läsarens nya livserfarenheter. En texts allmänna repertoar behandlar till exempel moraliska värderingar utifrån innehållet. Textens litterära repertoar handlar om hur texten är uppbyggd och vad den har för budskap. Läsarens litterära repertoar är abhängig läsarens litterära kompetens, förmåga att tolka texten och tidigare erfarenheter av litteratur.

McCormick menar att en läsares positiva eller negativa attityd till en text påverkas av dessa repertoarer. Om repertoarerna *matchas* uppstår ett samspel mellan läsare och text. Läsarens förväntningar på texten uppfylls. Om däremot läsarens förväntningar och förförståelse gentemot texten inte fungerar, uppstår istället en kollision, en *icke-matchning*. Läsaren avvisar texten, kanske för att läsaren inte känner igen den litterära formen och finner den svårbegriplig eller för att läsaren har andra föreställningar och värderingar kring textens innehåll. I min undersökning använder jag McCormicks modell för att tolka när matchning eller icke-matchning sker i mötet mellan texter och de elever jag har intervjuat.

4 Begreppsdefinitioner

Jag har valt att definiera dessa begrepp för att det inte ska uppstå oklarheter för läsaren om vad jag menar när jag använder dem i min text.

Bokslukare, slukaråldern

Åren mellan 10-13 år, de jag främst inriktar mig mot i min undersökning, betecknas ofta som slukaråldern och att många elever, dock inte alla, blir bokslukare. I *Komplement till Nya Lusboken – en bok om läsutveckling* beskriver Birgitta Allard och Mimmi Askeljung (2003) en bokslukande elev som ”de är inte här utan i boken! Ringsignalen som markerar att lektionen är slut, ger inte ens ett ryck i ögat (a.a. s.25)”. Under denna tid, som enligt Allard & Askeljung kan pågå flera år, väljer eleverna ofta få genrer och läser främst för att uppleva och bli underhållen. Läslusten styr och mycket tid läggs på läsning, både i skolan och på fritiden. Även Ingvar Lundberg och Katarina Herrlin (2004) beskriver bokslukaråren i *God läsutveckling* som att eleverna ”formligen slukar

böcker. (s.65)". Under denna tid, menar Lundberg och Herrlin, grundläggs ett bestående intresse för böcker och litteratur.

Elever med utländsk bakgrund

När jag talar om elever med utländsk bakgrund använder jag definitionen som finns i Skolverkets rapport *PIRLS 2006 - Läsförmågan hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen* (2007). Här definieras en elev med utländsk bakgrund antingen genom att de själva och minst en förälder är född utomlands eller att de själva är födda i Sverige men att båda föräldrarna är födda utomlands.

5 Tillvägagångssätt

Val av metod

För att få svar på mina frågeställningar har jag valt att använda mig av en kvalitativ undersökning. Alan Bryman (2009) skriver i *Samhällsvetenskapliga metoder* att en av skillnaderna mellan kvalitativ och kvantitativ forskning är att i den kvalitativa börjar man med insamling av data, som sedan tolkas. Därefter integreras relevanta teorier utifrån tidigare forskning. Eftersom jag kommer att tolka de resultat jag samlat in, både i enkäter och intervjuer, utifrån elevernas upplevelser och att jag inte i förväg vet vad jag kommer att få för svar, så anser jag att ett kvalitativt metodval passar min undersökning.

Undersökningen är indelad i två steg vad det gäller insamling av data. För att snabbt kunna samla in en större mängd data har jag, i ett första steg, konstruerat en enkät där elever i mellanåren får svara på ett antal frågor angående läsning. Dessa frågor är av både öppen och sluten karaktär (bilaga 2). I nästa steg väljer jag ut ett antal av eleverna och genomför semi-strukturerade intervjuer med dessa. Här har jag i förväg gjort en intervjuguide (bilaga 4) med teman att ta upp. Jag valde denna metod för att få fram de intervjuade elevernas egna uppfattningar och inte låsa mig vid fasta frågor. Samtidigt så vill jag inte att intervjuerna ska vara så ostrukturerade att jag inte kan jämföra dem med varandra.

I Brymans (2009) jämförelse mellan enkäter och strukturerade intervjuer konstaterar han att de som forskningsinstrument på flera sätt liknar varandra men att det finns för –

och nackdelar med båda. Till exempel kan enkäter vara effektivare för att snabbt administrera insamling av data medan strukturerade intervjuer ger ökad möjlighet att ställa uppföljningsfrågor och få tilläggsinformation. En av nackdelarna med enkäter enligt Bryman är att det inte alltid finns någon närvarande som kan svara på funderingar och frågor när enkäten besvaras. För att undvika detta så var jag närvarande i de grupper som svarade på enkäten och upplyste dem om att de gärna fick ställa frågor angående enkäten till mig.

Urval

För att få relevant data till min undersökning så vill jag intervjua ett antal elever i årskurs 4-6 som inte är speciellt intresserade av att läsa skönlitteratur. För att identifiera ett sådant urval har två klasser på två olika skolor fått svara på en enkät om vad de tycker om att läsa skönlitterära böcker och där de bland annat har fått skriva om sitt bästa läsminne (bilaga 2).

De två klasser som jag har besökt finns på kommunala grundskolor i en större stad i södra Sverige. Den ena skolan är en F-9 skola som ligger i stadens centrala delar. Skolan har en stor andel elever med utländsk bakgrund. Även den andra skolan, en F-5 skola, ligger centralt i staden. Här finns en jämnare fördelning mellan infödda elever och elever med utländsk bakgrund.

Efter det att jag studerat svaren på enkäterna, så valde jag ut tio elever som fick frågan om de ville delta i en intervju (bilaga 3). Dessa tio elever, åtta pojkar och två flickor, valdes främst ut på grund av att de i enkäten uppgav att de aldrig eller högst en gång i månaden läste böcker hemma. Några av eleverna gav även svar som jag tolkade som att de inte tyckte om att läsa böcker och därför blev jag intresserad av att fråga dem mer kring detta.

Etiska överväganden

Inom forskning finns det etiska principer om *informationskrav*, *samtyckeskrav*, *konfidentialitetskrav* och *nyttjandekrav* (Bryman, 2009). Eftersom deltagarna i min undersökning är minderåriga så har jag informerat både elever och vårdnadshavare om min undersökning (bilaga 1). Inför intervjuerna fick de berörda eleverna och vårdnadshavarna godkänna deltagandet skriftligt (bilaga 2).

Mina farhågor om att både föräldrar och elever skulle vara skeptiska till deltagandet visade sig inte stämma. Jag fick ett mycket positivt bemötande i de två klasser som jag besökte. Även vid intervjuerna var eleverna påfallande öppna och positivt inställda. Det var inte heller någon vårdnadshavare som tog kontakt med mig och ställde frågor angående undersökningen eller avböjde att delta.

Angående kraven om konfidentialitet och nyttjande så tycker jag att dessa uppfylls i undersökningen. Dels så är frågorna i intervjuerna inte av sådant slag att de på något sätt kan skada deltagarna eller medför något större intrång i deras privatliv, dels så tror jag att svaren är ganska allmängiltiga för åldersgruppen. I redovisningen av undersökningen använder jag fiktiva namn på skolor och elever. Det insamlade materialet kommer dessutom endast att användas i den redovisade undersökningen

Reliabilitet och validitet

Bryman (2009) tar upp frågan om *reliabilitet* och *validitet* inom kvalitativ forskning. Han skriver att många kvalitativa forskare använde sig av begreppen men lägger mindre vikt vid frågor som rör mätning i jämförelse med kvantitativ forskning.

I min undersökning anser jag att reliabiliteten är relativt hög och att undersökningen kan replikeras, främst vad det gäller den första delen. I intervjuerna så utgår jag från intervjuguidens frågor där elevernas svar dels följs upp av mina följdfrågor och dels tolkas utifrån mina referensramar, vilket kan minska reliabiliteten i undersökningen.

Validiteten i undersökningen utgår från att resultaten är giltiga, vilket jag anser att de till stor del är eftersom de överensstämmer med de resultat som har framkommit i tidigare forskning. Dock är det en liten grupp som ingår i urvalet, vilket minskar möjligheten att generalisera.

Genomförande

Jag besökte de båda klasserna vid var sitt tillfälle under samma vecka. En vecka innan besöket delade lärarna i klassen ut informationsbrevet (bilaga 1) om att jag skulle komma. Det var ingen förälder som hörde av sig till mig eller till någon av klasslärarna

angående frågor eller avböjde att delta. Det innebar att alla elever som var närvarande vid tillfället då enkätundersökningen genomfördes även deltog.

Den första klassen, klass 5, besökte jag under en morgonlektion. Det var nitton elever, elva flickor och åtta pojkar, av tjugotvå närvarande och alla dessa fyllde i enkäten. Efter det att jag hade berättat om vem jag var och varför jag var där, fyllde eleverna i enkäten enskilt. Jag upplyste dem även om att om de undrade över någon fråga så skulle de rätta upp handen så jag kunde hjälpa dem. Några av eleverna gjorde detta, både för att höra om de uppfattat frågan rätt och om praktiska frågor, till exempel om de kunde skriva på baksidan när utrymme saknades. Allt eftersom eleverna blev klara lämnade de in enkäten och började läsa tyst i sina biblioteksböcker.

Även i den andra klassen, klass 4-5, var tillvägagångssättet liknande. Denna klass besökte jag under sista lektionen en fredag. Här var det tjugo elever, tolv flickor och nio pojkar, av tjugotre som fyllde i enkäten. Tolv av eleverna uppgav att de gick i klass 5 och åtta att de gick i klass 4 (en elev lämnade inget svar). Även här berättade jag först om vem jag var, varför jag var där och att de kunde ställa frågor till mig om de undrade något. Några av eleverna hade frågor till mig och dessa var av samma art som de i den första klassen. Allt eftersom eleverna blev klara med sin enkät lämnade de in den och läste tyst eller skrev utvärdering.

Jag besökte klass 5 tre veckor efter det första tillfället och intervjuade fyra elever, tre pojkar och en flicka. Jag intervjuade en elev åt gången i ett grupprum i anslutning till klassrummet. Varje intervju varade mellan 11 och 16 minuter. Till min hjälp, förutom intervjuguiden, hade jag en del av de böcker som eleverna uppgett att de läste vid första tillfället eller tyckte var de bästa böckerna de hade läst. Tyvärr så kunde jag inte få tag på alla böcker, dels på grund av att de inte var tillgängliga på biblioteket, dels för att en del av titlarna som eleverna uppgett inte var fullständiga. Eleverna tog också med sig den aktuella bok de läste. För att dokumentera intervjuerna spelade jag in dem med hjälp av en diktafon. Efter det att intervjun var klar gick eleven åter in i klassrummet och återupptog arbetet där.

Fyra dagar senare återbesökte jag den andra klassen, klass 4-5. Här intervjuade jag tre pojkar, varav två gick i klass fem och en i klass fyra. Upplägget vid intervjuerna var

densamma som vid besöket i den första klassen. Jag genomförde intervjuerna i ett grupprum, som fanns på samma våning som klassrummet. Även här hade jag lånat en del av de böcker som eleverna skrivit om i enkäten och intervjuerna dokumenterades med hjälp av en diktafon. Intervjuerna varade mellan 8 och 11 minuter. Efter det att intervjuerna avslutats återvände eleven till klassrummet.

Bortfall

Eftersom ingen elev eller förälder avstod från att delta i enkätundersökningen så består bortfallet i denna del av undersökningen enbart av de elever, som på grund av sjukdom eller annat, var frånvarande denna dag. Alla de närvarande eleverna svarade på enkätens frågor och därför finns det inget bortfall av enkäter i presentationen och analysen av det insamlade materialet.

Jag skickade, via klasslärarna, hem förfrågan om att delta i intervjuerna (bilaga 3) till tio elever, fem i vardera klass. Innan jag genomförde intervjuerna så hade jag kontakt med lärarna och då hade några av eleverna lämnat in sitt godkännande om att delta i intervjuerna. Vid mitt andra besök samlade jag in lapparna med godkännande. En av de tillfrågade eleverna i klass 4-5 avböjde att delta. Det var även en pojke och en flicka i vardera klass som uppgav att de ville vara med men de hade glömt sina påskrivna lappar hemma och därför räknas dessa som bortfall.

Jag genomförde sju intervjuer med sex pojkar och en flicka. Under en av intervjuerna, då jag intervjuade en pojke i klass 5, så framkom det att han tyckte om att läsa böcker, både i skolan och hemma. Han gick bland annat till stadsdelsbiblioteket någon gång i veckan och lånade böcker. I enkäten så uppgav han att han läste hemma ungefär en gång i månaden. När jag frågade honom varför han hade angett det svaret så sa han att han trodde att han svarade på om han läste text(remsan) på tv-program. Eftersom han själv kände att han missuppfattat frågan och då jag under intervjun förstod att han inte tillhörde den målgruppen som jag var ute efter att undersöka, så väljer jag att se denna intervju som ett bortfall.

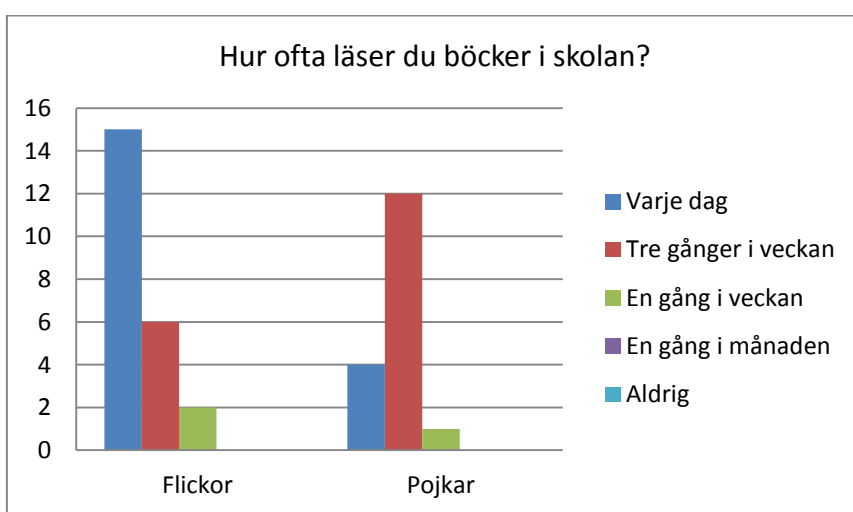

6 Redovisning av insamlat material

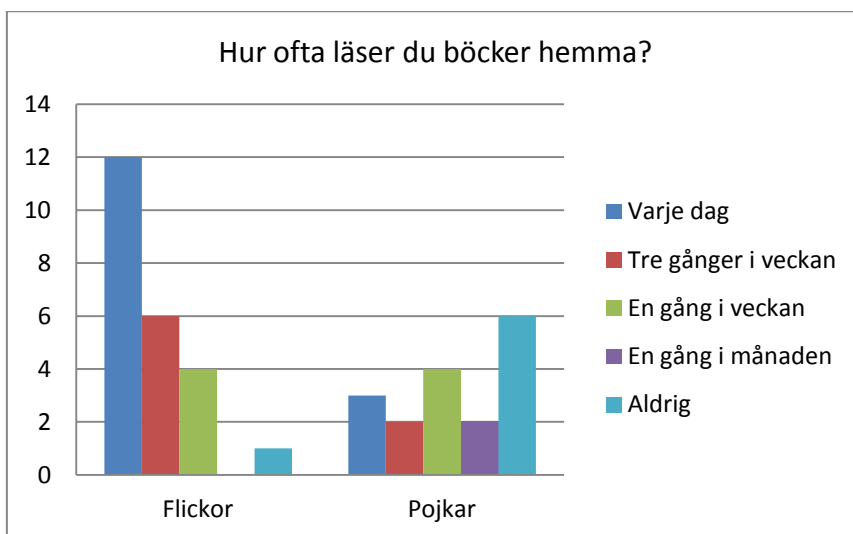
Eftersom undersökningen är uppdelad i två delar, enkät och intervju, har jag valt att redovisa det insamlade materialet utifrån dessa delar.

Redovisning av enkäter

I min redovisning av enkäterna så presenterar jag svaren på enkäterna för att i nästa kapitel analysera dessa närmare och dra slutsatser ur materialet. För att få förståelse för mitt kommande resonemang, kopplingar till tidigare forskning och slutligen resultatet av undersökningen, så redovisar jag de första frågorna utifrån genus, där jag jämför de svar som pojkarna respektive flickorna har gett.

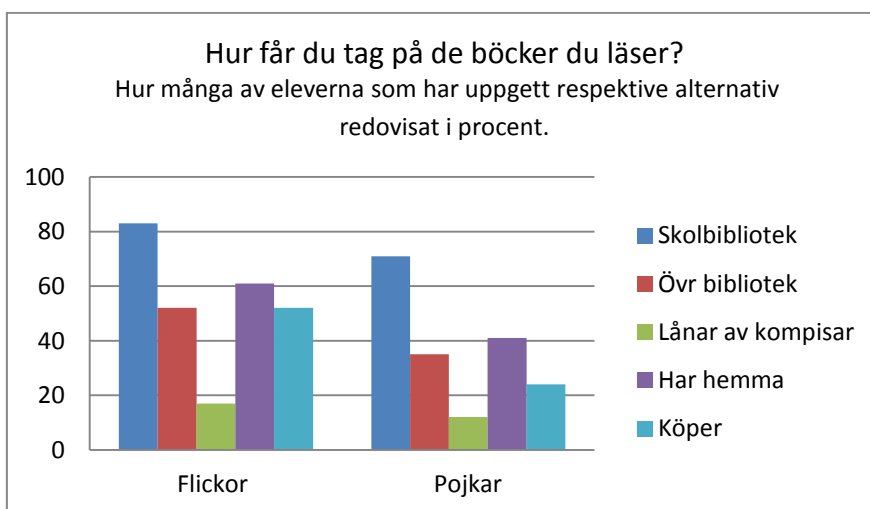

Svaren på denna första fråga visar att alla eleverna läser böcker i skolan minst en gång i veckan, oftast minst tre gånger i veckan. Fler flickor än pojkar har svarat att de läser varje dag.

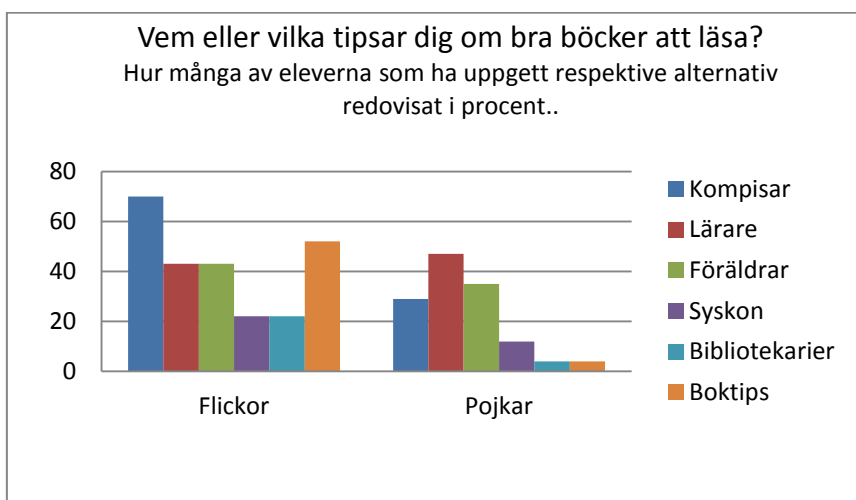

Svaren på denna fråga skiljer sig markant mellan flickor och pojkar.

Fler än hälften av flickorna läser hemma varje dag och endast en läser aldrig hemma. Bland pojkarna är det sex stycken som uppger att de aldrig läser hemma och endast tre som läser varje dag.

På denna fråga kunde eleverna fylla i flera svar och jag har valt att redovisa i procent vad de har valt för alternativ. Svaren visar att flickorna använder sig av fler alternativ där de hittar böcker. Flickorna hittar först och främst böcker på skolbiblioteket och i hemmet men flera har även uppgett andra bibliotek och att de köper böcker. De flesta pojkar uppgav endast ett alternativ och även här var det skolbiblioteket och hemmet som främst förser dem med böcker.

Även här kunde eleverna välja att fylla i flera svar. De flesta flickor uppgav två eller fler alternativ. Kompisar var den grupp som främst tipsade om böcker, följt av boktips i tidningar, på nätet eller annat. Även lärare och föräldrar tas upp av flera av flickorna. Alla pojkar utom en har uppgett ett eller två alternativ och de tar upp lärare och föräldrar som de som främst tipsar dem om böcker att läsa. Även resultatet på denna

fråga visar att flickorna använder sig av fler arenor för att hitta böcker än vad pojkarna gör.

Alla elever har uppgett någon bok som de läser just nu. Några har skrivit två titlar, en de läser i skolan och en de läser hemma. Alla elever har även uppgett en bok om de tycker är den bästa de har läst. En del av eleverna har tagit upp en serie där flera titlar ingår. De flesta har skrivit att de hittat sin favoritbok på skolbiblioteket eller på biblioteket (det framgår inte om det är skolbiblioteket eller stadsbiblioteket). I flera av svaren framgår det att de har fått tips, främst av kompisar, att låna just den boken. En del har även fått sin favoritbok av en förälder eller köpt den. Ett par elever har köpt eller lånat boken efter att ha sett en tv-serie som även finns i bokform.

På frågan om varför eleverna tycker att en viss bok är den bästa de har läst, så innehåller de flesta svaren att den är spännande på något sätt och dessutom läskig, rolig eller sorglig. Flera elever skriver att det är en bra handling och ”man blir uppslukad av boken” och ”vill bara läsa mer och mer”. Några tar även upp att den var ”lagom” svår att läsa. De flesta elever har tagit upp fiktiva skönlitterära böcker som sina favoritböcker medan några har skrivit om historiska böcker eller böcker som utgår från en ”sann” berättelse. En elev tar upp en faktabok, om fotboll, som sin favoritbok. Endast en elev tycks ha svårt att uppge en favoritbok. Han uppger Kalle Anka-pocket för ”det är den enda bok som jag tycker är ganska rolig!”. Även när eleverna svarar på frågan om hur en riktigt bra bok ska vara så svarar majoriteten att den ska vara spännande, rolig och läskig. Pojkarnas och flickornas svar skiljer sig genom att flickorna oftare ger fler och längre beskrivningar över varför de tycker att en bok är den bästa. De skriver till exempel ”Den är superbra!”, ”Man blir förtrollad av den” och ”Boken gav mig en riktig tankeställare”. Pojkarna är positiva i sina omdömen men mer kortfattade.

Redovisning av intervjuer

Av de tio elever som jag valde ut att intervjua kommer jag att redovisa sex av de sju intervjuer jag genomförde (se vidare under Bortfall). Jag kommer att presentera intervjuerna en och en, under fiktiva namn, för att därefter under rubriken Analys vidare bearbeta svaren och dra slutsatser av dessa.

Tony

Tony går i femte klass på Centralskolan. I enkäten har han skrivit att han läser ungefär tre gånger i veckan i skolan men att han aldrig läser hemma. Både i enkäten och när jag träffar honom berättar han att han just nu läser boken *Mållösa United*. När jag frågar honom om boken så svarar han att han ”läser den aldrig knappast” för den är ”skittråkig” och ”det händer inget”. Hans lärare har valt den åt honom på skolbiblioteket när han inte kunde hitta någon bok. Han tror själv att läraren valde just den boken till honom för att han ”gillar sport men den där var skittråkig”. Tony säger att han har haft boken i ungefär tre månader och att han ”måste läsa ut den” men vid klassens lästunder är han ”inte så bra på att koncentrera sig” utan ”sitter och tänker på annat”.

Tony har skrivit att den bästa bok han har läst heter *Fotbollshjältar*, en faktabok som handlar om svenska fotbollsspelare. Tony säger att han hittade boken på skolbiblioteket på sin förra skola och att han ”fick veta mycket” till exempel ”fakta om olika fotbollsspelare” när han läste boken. Om han skulle tipsa en kompis om att läsa boken skulle han säga att ”det är fakta om fotbollsspelare” och säga att ”jag tycker den är bra”.

När Tony var liten läste hans mamma för honom ibland och han minns speciellt boken *Det var det fräckaste* ”om en mullvad som lägger en bajskorv i huvudet”. Ibland läser läraren högt för klassen, just nu ur boken *Hjältar och monster på himlavalvet*. Tony brukar lyssna men han tycker varken att boken är speciellt bra eller att det är något speciellt när någon läser högt.

När jag tar upp frågan om varför han inte läser hemma så svarar Tony att det är tråkigt och ”det finns så mycket annat man kan göra än att bara sitta och läsa en tråkig bok. Man kan spela fotboll, sitta vid datan, kolla på teve, ja” Det enda som skulle få honom att känna att det vore roligt att läsa är om ”jag får pengar för det”. Då skulle han välja att läsa en bok ”antingen om fotboll eller nåt spännande”. Att läsa böcker är för Tony ”bland det tråkigaste” man kan göra i skolan. Samtidigt så konstaterar han att det enklaste hade varit att man inte läste alls ”men man hade ju inte lärt sig nåt”.

Ali

Ali är elva år och går i klass 5 på Gammelskolan. Vid tillfället för enkätundersökningen skrev Ali att han läste *Min vän kryckan*. Han berättar att han aldrig läste ut den boken eftersom ”jag inte riktigt förstod storyn och så, hur allting gick till”. Han säger att det kändes som han ”inte läste till någon nytta”. Nu läser han istället *Lägerhästarnas natt* av Erik Eriksson, en bok som han precis har börjat läsa men som ”verkar okej”. Det är inte första gången han läser en bok av Erik Eriksson utan han har även läst *Hämnares höst* och *Till salu: Flickan från Moldavien* av samma författare. Ali berättar att han tycker att Erik Eriksson skriver bra böcker och att han gärna tipsar kompisar om att läsa hans böcker då de innehåller mycket action och det händer mycket.

I enkäten skrev Ali att den bästa bok han har läst är *Drive by – Uppgårelsen* för att denna bok ”var så spännande. Det viktigt att en bok är spännande men det ”måste ändå va lite verkligt”. Ali tycker även att Habib-böckerna är ”okej” att läsa. Han har läst två av titlarna och säger att jämfört med Erik Erikssons böcker, som innehåller ”mycket såna dära grova grejor” så är Habib-böckerna mer ”som i barnens liv, typ sånt som vi håller på med”. Han berättar att han även har läst en del Astrid Lindgren-böcker men ”jag har inte läst såna böcker på länge”. När han var liten läste hans faster sagor för honom, vilket ”kändes okej”. Ali tycker om när läraren läser högt för dem för ”när hon läste var det mer, jag förstod ju vad hon läste och hon gjorde det mer med inlevelse”.

Ali lånar sina böcker på skolbiblioteket, ofta efter tips från lärare och kompisar. Han berättar ingående hur han gör när han ska låna en ny bok. ”Så brukar jag inte gå runt till faktaböckerna. Dom behöver jag inte och inte heller dom som har mycket bilder och lite text, utan jag går till dom där typ dom längst bort. Dom som är typ mest spännande. Och jag är van vid att gå dit först”. Väl vid rätt hylla tar han ut en bok, läser på baksidan och ”kollar lite vad författaren heter”. Verkar boken spännande lånar han den.

Även om Ali läser ungefär tre gånger i veckan under skoltid och säger att han läser när hans lärare ber dem göra det så tycker han själv att det är svårt att få läsro en längre stund. ”Jag är inte en sån som kan sitta och läsa i flera timmar. Då måste jag bara lämna ifrån mig den (boken) och göra något annat och så. Jag kan inte sitta stilla hela tiden”. Hemma läser han mycket sällan. När jag frågar honom varför svarar han att tv, dator och andra ”elektriska prylar” gör att han inte läser. Om det inte vore för dessa ”skulle

jag sitta mer med böckerna. Det är det som får barnen att inte göra sina läxor” säger han.

Johan

Johan går i fjärde klass på Centralskolan. I sin enkät skrev han att han läser ungefär tre gånger i veckan när han är i skolan. Just nu läser han boken *Spiderwick*, samma bok som han läste när jag var i klassen en månad tidigare. Han har lånat *Spiderwick* på skolans bibliotek och han säger att det var en ren slump att han valde just den boken, ”Jag var stressad och så bara tog jag en bok”. Han tycker boken är tråkig och säger att han hänger med riktigt i den eller så ”har jag inte riktigt läst den heller”. Han säger att han läser i den under lektionstid ”när jag inte gör något annat”. Trots att boken är tråkig så tycker Johan att det känns ”okej” när läraren ber dem ta upp sina böcker och läsa tyst. Han är även säker på att han kommer att läsa ut *Spiderwick*.

Det är på skolbiblioteket som Johan främst hittar de böcker han läser. Han beskriver ett letande som verkar ganska planlöst. ”Jag går till alla hyllor. Om jag hittar en bra bok där eller där eller där så jag den”. Johan säger också att inte läser på baksidan på böcker men att boken ska se ut att vara enkel att läsa och att det är ”svårare att läsa tjocka böcker för det är mycket mer text”. När jag frågar Johan om hans favoritbok, *Lätt och blandat*, så säger han att han valde den boken för att han inte ”hade något annat att skriva”. Han berättar att en kompis tipsade om den och Johan tycker att boken var rolig att läsa och att det var bra att det var olika berättelser. När jag ber Johan berätta om hur en riktigt bra bok ska vara säger han att den ska vara spännande och rolig. Han tar upp en bok som var bra, som han har glömt titeln på men som handlade om två barn som var detektiver.

Johan säger att han inte alls läser mycket hemma, förutom *Kamratposten* som han läser hos sin pappa. På frågan varför han inte läser hemma svarar han att ”jag vet inte faktiskt varför jag inte läser hemma” men att en bra bok kanske skulle få honom att läsa. Han berättar också att det har hänt att en bok har varit så bra att den har varit svår att släppa ”inte så att jag inte vill gå på rast men den ha varit riktigt bra”. Dock så kan det vara svårt att läsa uppföljaren för att om ”nån är jättebra och så tar jag del två och så tycker jag inte alls att den är lika bra”. Johan berättar också att han tycker om när någon läser högt. Då lyssnar han och ”och bara vilar ut” Just nu läser läraren en bok om grekiska

gudar som Johan tycker är bra ”fast jag skulle nog inte kunna läsa den själv alltså, så jag tror inte jag skulle tycka den var lika bra då”. Han berättar också att hans mamma läste högt för honom som barn och att han speciellt minns boken *Trollkarlens elefant* och en om en ”gubbe som hette Measle”.

Maryam

Maryam är en tolvårig flicka som går i klass 5 på Gammelskolan. När jag besökte klassen första gången höll hon på att skriva en recension om *Slottet Standheart–ett farligt arv*. Under intervjun frågar jag Maryam om vad hon tyckte om den boken och hon svarar att ”den var faktiskt jättespännande. Man visste inte vad som skulle hända och sånt”. Just nu läser hon boken *Det är orättvist* som hon beskriver som bra och ”jättespännande för den utspelar sig i Chile. Jag älskar Chile”. Maryam fick tips om den boken av en kompis och hon lånade den på skolbiblioteket, det ställe där hon brukar hitta de böcker hon läser.

En av de bästa böcker Maryam har läst är *Järnskuggan* av Erik Eriksson. Även den boken hittade hon på skolbiblioteket, där hon har lånat alla böcker som finns av Erik Eriksson. Dessa böcker rekommenderar hon gärna till andra för det ”händer spännande saker och för att jag själv tycker de är bra”. På skolbiblioteket letar Maryam efter böcker längst in där det finns speciella hyllor, till exempel står det Kärlek på en. Om hon inte hittar en bok själv brukar hon be om hjälp. Det hon sedan tittar på är främst baksidestexten och titeln, tjockleken på boken och textstorlek spelar ingen roll. En bra bok ska vara spännande eller rolig och det ska handla om sånt som ”har hänt på riktigt”. Det får gärna finnas en ”riktig” bild på omslaget.

Maryam berättar att deras lärare ibland läser högt för dem, något som hon tycker om då läraren ”valde faktiskt bra böcker och så. Dom var spännande.” När Maryam var liten så brukade någon läsa högt för henne hemma. De hade ”många böcker och så när jag var liten kunde jag aldrig sova och så kom min storasyster och läste eller min pappa. ”Den bok hon minns är *Hans och Greta*, en bok som var spännande.

Trots att Maryam skriver i enkäten att hon läser varje dag i skolan, även om hon ibland ”brukar jag faktiskt tröttna medan jag läser” och ”pallar inte läsa”, så uppger hon att hon aldrig läser hemma. Vid intervjutillfället har detta dock ändrats och hon har börjat läsa

hemma också. Hon berättar att ”det är lite konstigt hemma för vi håller på att flytta” och det är ”typ jättetråkigt och vi har ingen teve hemma”. Det Maryam brukar göra, ”kolla på teve och spela dator”, fungerar inte nu när de inte har internet. Istället läser hon böcker. När jag frågar henne hur hon tror det kommer bli när tv och dator fungerar igen, svarar hon att ”jag tror faktiskt jag fortsätter”.

Jerry

Jerry går i femte klass på Centralskolan. I enkäten skriver Jerry att läser ungefär tre gånger i veckan i skolan men att han aldrig läser hemma. Anledningen till att han aldrig läser hemma är att han tycker det är tråkigt. Han kan inte heller komma på något som skulle kunna få honom att läsa hemma eftersom han ”inte gillar att läsa”. Istället för att läsa på fritiden så ”tittar jag på tv och sånt”.

Jerry berättar att när han var liten läste hans mamma högt för honom. Han gillade bland annat när hon läste LasseMaja-böckerna, böcker som han nu tycker är ganska tråkiga. Han tycker inte heller speciellt mycket om när hans lärare läser högt för klassen, eftersom de böcker de läser inte är roliga. På frågan vilken som är den bästa bok Jerry har läst, svarar han *Kalle Ankas pocket*. Det är den enda bok han tycker är ”ganska rolig” eftersom det är ”tråkigt att läsa”. Han har fått *Kalle Ankas pocket* av mormor och han har haft många ”fast jag läser aldrig hemma”. *Kalle Ankas pocket* är i alla fall ”bra och rolig”. Om Jerry kunde trolla fram en riktigt bra bok så skulle det var en rolig bok med mycket fantasi. Den boken skulle inte kunna finnas på skolbiblioteket men kanske på stadsbiblioteket, ett ställe som han inte besöker så ofta. Om han hade hittat en riktigt bra bok så skulle han nog läsa hemma också, men det ”det har aldrig hänt” att en bok är så bra.

Jerry tycker att det är tråkigt at läsa men att det ändå känns bra när läraren ber dem ta upp sina böcker och läsa. När jag besökte klassen första gången skrev Jerry att han läste boken *Kurt och fisken* av Erland Loe. Vid intervjun berättar han att han lånade boken på skolbiblioteket, där han ”bara tog nån”. Han tittar dock ”lite” på hur boken ser ut, den får inte vara lång eftersom han inte ”gillar långa böcker”. Boken visade sig vara rolig och när han hade läst ut den letade han aktivt upp ännu en bok av samma författare, *Kurt kokar skallen*, på skolbiblioteket.

Kim

Kim är tolv år och går i klass 5 på Gammelskolan. I enkäten skriver Kim att han håller på att läsa *När Hitler stal den skära kaninen*. Vid intervjutillfället har han läst ut boken och berättar att han tyckte den var ”jättebra” eftersom han ”tycker om sanna historier”. Boken lånade han på skolbiblioteket och han tipsades om den av sin lärare. Det är på skolbiblioteket som Kim hittar de böcker han läser, ofta efter tips från läraren, och hans favorithylla är den med sanna historier. Han säger att han går direkt till den hyllan och letar. Även den bok som han precis har läst ut när jag intervjuar honom, *Mina drömmars stad*, hittade han på den hyllan. Den tyckte han också var ”jättebra” och kan tänka sig att tipsa andra om att läsa den eftersom den ”är sann”.

I skolan läser Kim cirka tre gånger i veckan. Han tycker oftast det känns ”okej. Ibland tycker jag inte igen och så får vi göra det typ varje dag”. Någon gång har han fått tag i en dålig bok. Han minns när han lånade boken *Slavskeppet*, en bok där han ”kom ingenstans för att jag förstod inte så mycket”. Han tycker om när läraren läser högt för klassen. På frågan om någon har läst högt för honom hemma så berättar han att hans mamma läste barnböcker för honom och det tyckte han kändes bra. Nu läser han aldrig böcker hemma. Han säger att han aldrig tar hem böcker från skolan eller besöker stadsdelsbiblioteket, varför det är så vet han inte.

Kim säger att han främst tycker om ”sanna böcker” som hände ”för länge sen”. Hans favoritbok är dock *Coraline*, en med ”fantasi och sånt”, som han läste under höstterminen. Om han skulle tipsa en kompis om att läsa boken skulle han säga att den ”var spännande, alltså vad som skulle hända, jag ville bara fortsätta läsa”. Det är också denna bok som Kim tar upp när jag frågar om han någon gång har läst en bok som var så bra att han inte ville sluta läsa. Han säger att ”vi skulle ha rast, jag ville läsa och stanna kvar fast jag fick inte”.

7 Analys av resultatet

I min analys kommer jag att utgå från mitt syfte och min frågeställning och det är med bakgrund av dessa som jag har valt nedanstående rubriker. Resultatet, både från enkäter och intervjuer, analyseras utifrån valda teoretiska perspektiv och tidigare redovisad forskning.

Jag – en bokläsare?

Att identifiera sig själv som bokläsare är en subjektiv bedömning. Precis som i Smaragdi- Johnssons & Jönssons (2006) och Millards (1997) undersökningar så svarar både pojkar och flickor i enkäten att de läser flera gånger i veckan i skolan men på fritiden läser flickor oftare än pojkar. Flickorna använder sig även av betydligt fler arenor för att hitta böcker.

Jag kan urskilja två slags läsare, eller snarare i viss mån icke-läsare, bland de elever jag intervjuade. Två av dem, Tony och Jerry, betecknar jag som både ovilliga och ovana läsare, de säger själva att läsa är bland det tråkigaste som finns. Men trots att de inte tycker om att läsa så vet de att de behöver läsa, läsning ser de som ett nödvändigt ont. Även Millard (1997) och Molloy (2002) skriver om dessa elever, främst pojkar, som kopplar ihop läsning med skola, det enda ställe där de läser. Både Tony och Jerry tycks ha bestämt sig för att läsa skönlitterära böcker är ingenting för dem. Däremot så läser de andra textvärldar, till exempel faktaböcker och serier. McCormick (1994) menar att hennes modell kan generaliseras och även användas vid läsning av andra texter. Kanske dessa texter både matchar pojkarnas allmänna och litterära repertoarer bättre.

De andra fyra eleverna som jag intervjuade läste i skolan och sa att de oftast tyckte om det, men de läste inte på fritiden. Jag betecknar därför dessa elever som ovana läsare. Även om de läser flera gånger i veckan så säger de att lätt tappar koncentrationen och har svårt att känna läsro. När jag frågar dem varför de inte läser utanför skolan så har de inte något klart svar på frågan. Både Ali och Maryam säger dock att annat, som tv-tittande och datorspel, tar upp för mycket av deras fritid så det blir ingen tid kvar att läsa. Jag tycker att Maryams upplevelse av att hon läser när dator och tv inte finns att tillgå är mycket intressant. Dessa elever tycker oftast om att läsa böcker men inte i så hög grad att det kan konkurrera ut andra fritidsaktiviteter.

Att välja bok

De två skolor jag besökte hade båda skolbibliotek dit eleverna fick gå för att låna böcker. Genom mina intervjuer tolkar jag det dock som att dessa var uppbyggda på olika sätt. På Centralskolan verkar böckerna vara uppställda i bokstavsordning medan man på Gammelskolan organiserade böcker efter genrer. När eleverna i intervjusvaren beskriver hur de väljer böcker så verkar Gammelskolans elever ha lättare att utifrån

intresse välja bok medan Centralskolans elever mer slumpmässigt tar en bok, vilket ofta tycks leda till att de inte tycker den är bra.

För flera av pojkarna var skolbiblioteket den enda plats där de hittade böcker. Flickorna däremot fann böcker på fler ställen och då ofta utanför skolans väggar. Flickorna visade sig även ha fler boktipsare omkring sig. För pojkarna fanns det främst två kanaler till att finna böcker, genom lärare eller föräldrar. McCormick (1995) talar om matchning av repertoarer för att eleven ska få en positiv inställning till läsning. Kanske föräldrars och lärares repertoarer inte överensstämmer med elevernas och istället sker en icke-matchning vilket, trots en god vilja, leder till en negativ inställning. När Tonys lärare valde boken *Mållösa United* till honom utifrån vetskapen om att han tycker om fotboll, så tycks istället en icke-matchning ske där främst Tonys litterära repertoar inte överensstämmer med textens.

En bra bok

Alla elever som deltog i enkätundersökningen kunde uppge en bästa bok och berätta om varför den var bra, vilket jag tycker tyder på att mitt antagande att även läsovilliga elever har favoritböcker stämmer. Endast en av eleverna, Jerry, som jag senare intervjuade, tycktes ha svårt att komma på en bästa bok. Under intervjun så hade han dock hittat en bok som var så bra att han letade upp en till av samma författare, vilket tyder på ett aktivt intresse att få ut något av läsningen. Vad i Jerrys litterära och allmänna repertoar som gör att det McCormick (1994) kallar matchning uppstår vet jag inte. Det hade varit intressant att ta reda på mer kring detta men det hade krävt ytterligare en intervju med Jerry och närmare analys av bokens text.

En bra bok ska främst vara spännande, det är de flesta elever överens om. Den får också gärna vara rolig. Malmgren (1997) tar upp att, trots att det finns skillnader i genus, så läser eleverna, både pojkar och flickor, i mellanåren dels för att uppleva spänning och dels hitta identifikationsobjekt. Flickorna tar oftare upp att en bra bok ska handla om vänskap och kärlek medan pojkarna tycker det är viktigt att den är läskig och har mycket fantasi och äventyr. Ewald (2007) konstaterar i sin avhandling att det under mellanåren tycks ske en polarisering av genreval, där pojkar alltmer väljer genrer som fantasy, krigsskildringar och historiska äventyrsberättelser medan flickor väljer relationer och känslor. Samtidigt väljer flickorna bredare och mer gränsöverskridande,

något jag också ser i min undersökning. Flickorna har ett bredare urval av genrer och tar till exempel upp relativt hårdföra deckare, som *Hämnares höst* och *Flickan från Moldavien*, medan pojkarna inte uppger titlar som traditionellt kan uppfattas ha ett "tjejigt" innehåll.

Igenkänning av egna erfarenheter är viktig vid läsning av texter och detta tar både Malmgren (1997), Langer (2005) och McCormick (1994) upp i sina teorier. Maryam läser böcker om Chile för att hon "älskar Chile", det matchar det McCormick kallar hennes allmänna repertoar. Ali tycker Habib-böckerna är bra för att handlar om "sånt vi håller på med". Kim tycker visserligen om böcker som utspelar både på annan plats och i en annan tid, men det är ofta ett barns upplevelser som står i centrum. Av de elever jag intervjuade var Kim den som skiljde sig mest från de övriga. Även om jag har betecknat honom som ovan läsare, eftersom han inte läser på fritiden, så tycktes han ofta känna läsglädje när han väl läste. Hans val av böcker skiljde sig från de övrigas då han tycktes vara mycket målmedveten och visste var han skulle leta efter böcker han antagligen skulle uppskatta. Även hans val av favoritbok, *Coraline*, är annorlunda i en klass där de flesta pojkarna och många flickor uppger deckare som de bästa böcker de har läst.

Goda läsminnen

I intervjuerna frågade jag de sex deltagande eleverna om deras tidiga läsminnen. Alla tog upp att de hade minnen av att någon nära person, till exempel mamma eller pappa, läst för dem och att detta var en positiv upplevelse. De elever jag intervjuade tog upp att högläsning i hemmet tillhörde den tidiga barndomen och att nu, när de var i 10-12års åldern, var det ingen som läste högt för dem. Högläsning i skolan förekom i båda klasserna, dock verkade det inte förekomma i någon större utsträckning. Fyra av de intervjuade eleverna, tre pojkar och en flicka, uppgav att de tyckte om när läraren läste för dem och att det gav något annat än när de läste själva. Jag vet ingenting om dessa elevers läsförmåga, men det kan vara så att högläsningen ger dem tillgång till böcker de själva kände att de inte klarade av att läsa. Både Langer (2005) och McCormick (1994) betonar hur viktig lärarens roll är för att eleverna ska få ökad förståelse för läsprocessen och få ett positivt förhållningssätt till litteratur. Att läsa högt och samtala om det lästa kan vara en väg.

De flesta valde en skönlitterär bok som deras bästa läsminne, men det fanns några som även valde faktaböcker eller biografier. Många av de valda böckerna uppfattar jag, utan att ha analyserat dem närmare, vara uppbyggda kring spänning och kan liknas vid tv-serier och film. Alla elever beskriver sin favoritbok i mycket positiva ordalag, vilket jag tolkar som att det går att hitta böcker att tycka om för de flesta elever, men många är läsovana och behöver stöttning för att hitta rätt. Langer (2005) menar att det inte räcker med att eleverna enbart läser för att nå en fördjupning, det vill säga fas 3 och 4, där de stiger ut ur föreställningsvärldarna. De måste också utmanas i sitt tänkande och få nya perspektiv genom gemensam bearbetning, till exempel i form av boksamtal. Langer menar också att de elever som behöver mest stöd kan nås genom litteraturundervisning, då alla elever på olika sätt bär med sig litterära erfarenheter då de kommer till skolan. Det är skolans uppgift att ta vara på dessa kunskaper och bygga föreställningsvärldar. Jag tror att de elever jag intervjuade oftast rörde sig i Langers två första faser, men att de sällan kom vidare. Flera av dem rörde sig främst i fas 1. De bekantade sig med texten men kom inte djupare in i den.

8 Slutdiskussion

Mitt syfte med denna undersökning var att hitta orsaker till att elever, som i vanliga fall är ovilliga läsare, ibland hittar böcker de tycker om och läser med glädje. Den tidigare forskning jag har valt att läsa har varit relevant för min undersökning, samtidigt som jag har insett hur mycket intressant litteratur det finns ytterligare kring detta område att ta del av, vilket i sig känns som en framtida utmaning.

I min undersökning har jag främst studerat några enskilda elevers subjektiva upplevelser av läsning i skolan och på fritiden, i motsats till den tidigare forskning som jag har tagit del av som ofta bygger på klassrumsforskning. Mitt metodval har gett mig en nära bild av de intervjuade elevernas litteraturupplevelser. Jag har till viss del fått svar på min frågeställning och anser jag att det går att dra några slutsatser utifrån resultatet. Det hade dock varit intressant att ha uppföljande samtal med dessa elever och följa dem under en längre tid. Till största delen överensstämmer mitt resultat, särskilt i delen med enkätfrågor, med den tidigare forskning som jag har läst. Jämför jag resultatet utifrån ett genusperspektiv så finner jag liknande skillnader mellan pojkar och flickors läsning som

andra forskare har funnit. Därmed blir min undersökning ännu en bekräftelse på att skolan på olika sätt måste beakta detta i sitt arbete med litteraturläsning.

De elever jag har mött i mina intervjuer har insiktsfullt berättat att läsning är viktigt men jag tolkar deras svar som att de främst ser läsningen som ett redskap man bör ha med sig, inte som en väg att lära känna sig själv och andra. De kan läsa texterna men kanske de inte alltid har fått någon djupare förståelse för det lästa. När eleverna berättar om sina goda läsminnen, så har de ofta blivit tipsade om att läsa boken av lärare eller kompisar. Ett samtal har skett kring boken och de har en förförståelse för texten. Min undersökning visar även att de elever som läser minst, oftast enbart har skolornas bibliotek som arena för att hitta böcker. Att det finns välfungerande skolbibliotek är en viktig förutsättning för att läslust ska väckas och behållas hos dessa elever.

De sex elever jag har talat med finner, trots sin ofta uttalade motvilja till att läsa, ibland böcker de tycker om. De verkar dock i allför hög grad vara utelämnade till sin egen individuella läsning där de inte får möjlighet att i dialog ta del av andras tankar och funderingar kring texter. Att kunskap utvecklas i samspel med andra är den forskning jag har tagit del av, bland annat Malmgrens (1997), Langers (2005) och McCormicks (1994), överens om. Tyvärr så tycks inte detta ha fått någon större genomslagskraft inom skolan utan det är fortfarande tyst, enskild läsning som dominerar. Detta glapp mellan forskningsresultat och klassrumsarbetet, speciellt i mellanåren, behöver överbryggas, till exempel genom fortbildning av lärare. Att eleverna i skolan får möta kunniga lärare, med goda kunskaper om litteraturpedagogik, som kan lotsa dem framåt i deras läsprocess, är en förutsättning för en positiv läsutveckling hos de elever som antingen är ovilliga eller/och ovana läsare.

I Skolverkets (2011) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* framgår det tydligt att ett av skolans uppdrag är att eleverna ska stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden, både för individens egen utveckling och för att kunna delta i vårt samhälle. Detta ska bland annat ske genom att eleverna får rika tillfällen att samtala, läsa och skriva. Om vi ska lyckas med detta uppdrag behöver vi ta vara på och utveckla den kunskap vi kan få, både från det vardagliga arbetet på skolorna och från den forskning som sker på högskolor och universitet, och att dessa båda världar behöver mötas i mycket större utsträckning än vad de gör idag.

Referenslista

- Allard, B. & Askeljung, M. (2003). *Komplement till Nya Lusboken – en bok om läsutveckling*. Stockholm: Bonnier Utbildning.
- Bryman, A. (2009). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Ewald, A. (2007). *Läskulturer. Lärare, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår*. Malmö: Holmbergs.
- Johnsson-Smaragdi, U. & Jönsson, A. (2006). Book Reading in Leisure Time: Long Term changes in young peoples' book reading habits. *Scandinavian Journal of Educational Research Vol. 50, No.5, November 2006, pp.519-540*. Routledge.
- Kåreland, L. (red.) (2005). *Modig och stark – eller ligga lågt*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Langer, J.A. (2005) *Litterära föreställningsvärldar*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Lundberg, I. & Herrlin, K. (2004) *God läsutveckling. Kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Malmgren, L-G. (1997). *Åtta läsare på mellanstadiet*. Lund: Studentlitteratur.
- McCormick, Kathleen. (1994). *The Culture of Reading and the Teaching of English*. Manchester: Manchester University Press
- Millard, E. (1997). *Differently Literate. Boys, Girls and the Schooling of Literacy*. London: Falmer Press
- Molloy, G. (2007). *När pojkar och flickor läser och skriver*. Lund: Studentlitteratur.

Rosén, M.(2011). *Förändringar i läskompetens under 30 år: En internationell jämförelse (FiL)*. Hämtad den 2011-05-14 från <http://www.rj.se/svenska/1158/var/fundID/394>

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2004). *Nationell utvärdering av grundskolan 2003 – huvudrapport svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och undersökningen i åk 5 (NU-03)*. Hämtad den 2011-05-11 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1387>

Skolverket (2007). *PIRLS 2006 - Läsförmågan hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2011-03-24 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1756>

Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2011-04-17 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2315>

Bilagor

Bilaga 1: Brev till vårdnadshavare inför enkätundersökning

Bilaga 2: Enkät till elever

Bilaga 3: Brev till vårdnadshavare inför intervjuer

Bilaga 4: Intervjuguide

Intervjuer

Intervjuerna ägde rum 2011-03-24 och 2011-03-28 på respektive skola. Ljudfilerna finns i författarens ägor.

Litteraturlista, elevintervjuer

Bergqvist, L. & Lundeberg, A. *Lätt och blandat*

Di Camillo, K. *Trollkarlens elefant*

Di Terlezzi, T. *Spiderwick*

Eriksson, E. *Hämnarnas höst*
Eriksson, E. *Järnskuggan*
Eriksson, E. *Lägerhästarnas natt*
Eriksson, E. *Till salu: Flickan från Moldavien*
Ewing, Lynne. *Drive by – Uppgårelsen*
Fogelström, P-A. *Mina drömmars stad*
Fox, P. *Slavskeppet*
Gahrton, M. *Mållösa United*
Gaiman, N. *Coraline*
Grimm, J. & Grimm, W. *Hans och Greta*
Holzwarth, W. *Det var det fräckaste*
Härtling, P. *Min vän kryckan*
Kerr, J. *När Hitler stal den rosa kaninen*
Loe, E. *Kurt kokar skallen*
Loe, E. *Kurt och fisken*
Mårtensson, B. *Slottet Standheart – ett farligt arv*
Samzelius, M. *Hjältar och monster på himlavalvet*
Selander, M. *Det är orättvist*
Weeger, T. *Fotbollshjältar: från Nacka till Brolin*

Bilaga 1

Hej!

Jag heter Anna Cesar-Reiderstad och är grundskollärare. Just nu läser jag en kurs i utbildningsvetenskap på Malmö högskola och där ska jag skriva ett arbete om barns läsvanor. För att kunna genomföra detta kommer jag att låta elever i några klasser, bland annat den klass där ert barn går, svara på en enkät angående deras läsvanor (vad de läser för böcker, hur ofta de läser osv.). Jag kommer även att intervjua några elever vid ett senare tillfälle.

Självklart så kommer de som deltar att vara anonyma i mitt arbete.

Om ni har några frågor angående undersökningen eller inte vill att ert barn ska delta, ber jag er kontakta mig senast torsdagen den 3 mars. Föräldrarna till de elever som jag även vill intervjua, kommer att få en skriftlig förfrågan om detta senare. Min mejladress är: anna.reiderstad@telia.com

Tack på förhand!

Hälsningar

Anna Cesar-Reiderstad

Bilaga 2

1. Namn: _____
2. Pojke
Flicka
3. Vilken årskurs går du i? _____
4. Hur ofta läser du böcker i skolan? Kryssa i det svar som passar bäst.
Varje dag
Tre gånger i veckan
En gång i veckan
En gång i månaden
Aldrig
5. Hur ofta läser du böcker hemma? Kryssa i det svar som passar bäst.
Varje dag
Tre gånger i veckan
En gång i veckan
En gång i månaden
Aldrig
6. Hur får du tag på de böcker du läser? Kryssa för det eller de svar som passar bäst.
På skolbiblioteket
På biblioteket
Lånar av kompisar
Har hemma
Köper
7. Vem eller vilka tipsar dig om bra böcker att läsa? Kryssa för det eller de svar som passar bäst.
Kompisar
Lärare
Föräldrar
Syskon
Bibliotekarier
Boktips i tidningar, på nätet eller annat
8. Vad läser du för någon bok just nu?
_____
9. Vilken är den bästa bok du har läst? _____
_____
10. Berätta varför du tycker att den är bäst. _____
_____

11. Var eller hur hittade du den boken? _____

_____

12. Berätta hur du tycker att en riktigt bra bok ska vara.

_____

_____

_____

Tack för hjälpen!

Bilaga 3

Hej!

Jag heter Anna Cesar-Reiderstad och är grundskollärare. Just nu läser jag en kurs i utbildningsvetenskap på Malmö högskola och där ska jag skriva ett arbete om barns läsvanor. Jag har tidigare låtit i eleverna i den klass där ert barn går fylla i en enkät angående deras läsvanor. Nu vill jag träffa några av eleverna och intervjua dem vidare om hur de väljer böcker, vilka böcker de tycker om att läsa och varför de tycker om just dessa böcker.

Intervjun tar ungefär 15 minuter att genomföra och görs under skoltid.

Självklart så kommer de som deltar att vara anonyma i mitt arbete.

Om ert barn vill bli intervjuad och om ni godkänner detta så vill jag att ni skriver undan nedan och lämnar det till Åsa senast den 17 mars. Om ni har några frågor till mig så får ni gärna kontakta mig. Min mejladress är:

anna.reiderstad@telia.com

Tack på förhand!

Ja, jag vill delta i intervjun.

Barnets underskrift

Ja, jag/vi godkänner att mitt/vårt barn blir intervjuat.

Förälders/Föräldrars underskrift

Bilaga 4

När vi träffades så skrev du att du läste den här boken (visa boken/nämna titeln). Läser du fortfarande den boken? (Ev. Vad läser du för någon bok just nu?)

Vad tycker du om den boken?

Hur hittade du boken?

Vad var det som fick dig att välja just denna bok?

Läser du boken hemma eller i skolan (eller både och)?

Du skriver också att den bästa bok du har läst är den här boken (visa boken/nämna titeln). Varför tycker du att just denna bok är den bästa? (Återknyt till svaret i enkäten).

Varför valde du att läsa just den här?

Hur hittade du boken?

Var och när läste du boken?

Om du skulle tipsa en kompis om att läsa den här boken, vad hade du sagt då?

Finns det andra böcker som du tycker är riktigt bra böcker?

Varför är dessa/denna bra?

När och var läste du dessa böcker/denna bok?

Berätta mer om hur du gör när du ska hitta en bok att läsa, t.ex. om du är på skolbiblioteket och du ska välja en ny bok att läsa. Hur går du till väga?

Vad tittar du på?

Ber du om hjälp?

Tittar du på ett speciellt ställe (t.ex. nya böcker, en speciell författare eller genre)?

Har det hänt att du, hemma, i skolan eller någon annanstans, har blivit helt uppslukad av en bok och inte ville lägga den ifrån dig? I fall ja – Varför?

Läser någon högt ur en bok för dig ibland?

Vem gör det/har gjort det?

Hur tycker du det känns?

Har du någon favorit bland högläsningböcker?

Hur känns det när din lärare säger att ni ska ta upp era böcker och läsa tyst?

Om du fick välja, hur skulle du vilja att ni läste böcker i skolan?

Du har skrivit att du aldrig/sällan (återknyt till enkäten) läser hemma. Varför?

Om du fick trola fram världens bästa bok, hur skulle den vara?

Vad skulle den handla om?

Hur skulle den se ut?

Hur skulle det kännas att läsa den?

Var skulle du hitta den?